

Konferencje i zjazdy

Ogólnopolski Zjazd Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego odbył się w Białymstoku w dniach od 15 do 18 września. Na zjeździe wygłoszone zostały następujące referaty: prof. dr Jan Czekanowski — Rerert inauguracyjny; mgr. Maria Trawińska-Kwaśniewska — Stan badań nad regionem białostockim; dr Krzysztof Kwaśniewski — Białostockie w świetle niektórych wyników badań kartografii etnograficznej; mgr Jerzy Damrosz — Wzłowe zagadnienia etnografii Podlasia i pogranicza polsko-białoruskiego; prof. dr Witold Doroszewski i zespół Pracowni Dialektologicznej Zakładu Językoznawstwa PAN — Z badań dialektologicznych na Podlasiu; prof. dr Tadeusz Dzierżykraj-Rogalski — Długość trwania życia starożytnych mieszkańców Jaćwieży. Komunikaty: mgr L. Szwengrub-Judenko — Starowiercy Filipini w województwie białostockim; mgr Maria Trawińska-Kwaśniewska — Z badań nad budownictwem regionu białostockiego; mgr Jerzy Damrosz — Wartość źródłowa zbiorów Michała Seberewskiego dla badań wschodniego Połasia; dr Tadeusz Prus-Wisniewski — Z badań nad poznaniem środowiska na Podlasiu.

Staraniem Zarządu Klubu Twórców i Artystów Ludowych przy PDK w Puławach odbył się 20 sierpnia w Nałęczowie wojewódzki zjazd poetów ludowych. Zjazd poprzedziła tygodniowa wystawa sztuki ludowej i amatorskiej województwa lubelskiego. Pokazano pisanki, wycinanki, ceramikę, zdobnictwo w metalu, tkactwo i stroje ludowe, a w dziale amatorów — wyroby z wikliny, rzeźbę w drzewie i malarstwo. Na zjeździe dyskutowano m. in. nad wydaniem antologii poetów ludowych Lubelszczyzny z okazji 1000-lecia Państwa Polskiego.

Wystawy i konkursy

Wystawa współczesnej wycinanki kurpiowskiej otwarta była przez pierwsze dwa tygodnie sierpnia w Kordegardzie na Krakowskim Przedmieściu w Warszawie. Eksponowano wycinanki wykonane przez ponad czterdziestu twórców ludowych pochodzących z okolic Puszczy Zielonej (grupy: z Myszynca, Kadzidla i okolic Przasnysza) i Puszczy Białej (pow. Wyszaków). Ogółem na wystawie znalazło się 120 eksponatów. Na otwarcie wystawy przybyli wycinankarze: Piotr Puławski z Kadzidla, Maria Chrostek z Tatarów i Anna Kordecka z Myszynca. De-

monstrowali oni technikę wycinanki, a wykonane przez nich prace zwiedzający mogli nabywać. Komisarzem wystawy był mgr Antoni Śledziwski; wybór eksponatów i oprawa plastyczna — art. plast. Jannina Stankiewiczowa.

Po zamknięciu ekspozycji w Warszawie wystawę przeniesiono do Płocka, gdzie otwarta była przez cały wrzesień, ciesząc się rekordowym powodzeniem. Pod koniec trwania wystawy w Płocku odbył się odczyt mgra Śledzińskiego na temat wycinanki kurpiowskich, ilustrowany wykonanymi na miejscu wycinankami Czesławy Konopkówny z Tatarów.

Wystawa sztuki ludowej województwa białostockiego, zorganizowana w Białymstoku przez Wydział Kultury Prezydium WRN i Muzeum Białostockie dla uczczenia 1000-lecia Państwa Polskiego, otwarta była w drugiej połowie sierpnia i we wrześniu. Pokazano przede wszystkim współczesną twórczość ludową. Wśród pokazanych eksponatów największą ilościowo i najbardziej interesującą grupę stanowiły tkaniny dekoracyjne, a przede wszystkim dywany dwuosnowowe. Pokazano również ceramikę, plecionki i maty słomiane, rzeźbę i snycerkę w drzewie oraz pisanki, pieczywo obrzędowe i figurki z szopki. Do eksponatów zabytkowych należały stroje kobiece, przykłady haftów tkackich i krzyżkowych oraz krzyże żelazne ze szczytów kapliczek. Scenariusz wystawy opracował Zygmunt Ciesielski, opracowanie plastyczne — Cecylii Ambrożej i Jerzego Łabnowskiego; komisarzem wystawy była Zofia Brancewicz.

Wyróżniający się twórcy zostali odznaczeni nagrodami z funduszy Ministerstwa Kultury i Sztuki (na ogólną sumę 27 000 zł.) i Prezydium WRN w Białymstoku (10 000 zł.). Znaczna większość eksponatów została zakupiona przez Muzeum Sztuki i Kultury Ludowej w Warszawie i Muzeum w Białymstoku.

W końcu sierpnia i we wrześniu otwarta była w Muzeum w Koszalinie wystawa wielkopolskiej sztuki ludowej czynna uprzednio w Muzeum w Poznaniu (por. kronikę w nrze 3/1961). W czasie trwania ekspozycji w Koszalinie ukazał się katalog wystawy wydany przez Muzeum w Poznaniu i Muzeum w Koszalinie. Autorem tekstu wprowadzającego w problematykę wystawy jest mgr Stanisław Blaszczyk. Katalog liczy 24 strony, ilustrowany

jest 6 zdjęciami fotograficznymi włączanymi w tekst.

W Powiatowym Domu Kultury w Łukowie zorganizowano w sierpniu i wrześniu wystawę sztuki ludowej i ludowej kultury materialnej powiatu łukowskiego, złożoną z eksponatów pochodzących ze zbiorów organizującego się Muzeum Regionalnego. Ekspozycja obejmowała tkaniny dekoracyjne i ubraniowe, fragmenty strojów, ceramikę, meblarstwo i rzeźbę w drzewie. W dziale kultury materialnej pokazano narzędzia rolnicze, sieci rybackie, koszykarstwo.

Wystawa malarstwa Nikifora otwarta była w sierpniu w Salonie CBWA w Nowym Sączu. Organizatorem wystawy — urzędzonej z inicjatywy Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych — było miejscowe Muzeum. Pokazano 154 prace. Wystawę zorganizowano w trzech salach, wprowadzając podział tematyczny prac. W pierwszej zgrupowano autoportrety i wnętrza mieszkalne, w drugiej architekturę fantastyczną i dworce kolejowe, w trzeciej pejzaże krynickie. W specjalnej gablocie umieszczono bibliografię o Nikiforze i katalogi jego wystaw za granicą.

6 września nastąpiło w Muzeum Świętokrzyskim w Kielcach rozstrzygnięcie wojewódzkiego konkursu na wyroby tkactwa ludowego. Ilość eksponatów była stosunkowo niewielka, a ich poziom artystyczny nie odbiegał od przeciętnego. Pokazano welniane pasiaki dekoracyjne, kilka zapasek, ręczniki i obrusy lłane. Z konkursu wyeliminowano eksponaty oparte na motywach nie-ludowych, czerpanych z wzorników, oraz naśladowujące wzory ludowe innych regionów.

Muzeum Etnograficzne w Toruniu i Kuratorium Okręgu Szkolnego Bydgoskiego zorganizowały konkurs ludoznawców, którego celem jest gromadzenie dla Muzeum najcenniejszych i najlepiej udokumentowanych zabytków kultury i sztuki ludowej Polski północnej. W konkursie uczestniczą liczne grupy młodzieży oraz poszczególne osoby.

Muzeum w Radomiu wspólnie z Wydziałem Kultury WRN zainicjowały konkurs na ceramikę i tkaniny ludowe. Działem ceramiki zajmuje się ob. Zaremba z Kielc, wie-

oletni zbieracz folkloru, pracownik CPLiA; dział tkanin opracowuje mgr Apanowicz, dyrektorka Muzeum Miejskiego w Radomiu. Celem konkursu jest przede wszystkim wyszukanie w terenie i spopularyzowanie tradycyjnych tkanin ludowych z Radomskiego.

Konkurs na zabawki i pamiątki regionalne organizują Wydziały Kultury poszczególnych Powiatowych Rad Narodowych województwa katowickiego, pod patronatem WRN Katowice. Na konkurs przyjmowane są zabawki wykonane według tradycyjnych lub nowych wzorów oraz niewielkie przedmioty powiązane z regionem, a mogące służyć jako pamiątki.

We wzorcowym sklepie CPLiA w Gdańsku zorganizowano w sierpniu wystawę wycinanek ludowych z całej Polski, połączoną z kiermaszem.

Wystawa sztuki ludowej narodów Związku Radzieckiego urządzona została w sierpniu w Warszawie staraniem warszawskiego Oddziału TPPR. Zgromadzono eksponaty, fo-

tografie i plansze charakteryzujące różne dziedziny sztuki ludowej poszczególnych Republik. Wystawa przygotowana została w ten sposób, aby można ją było przenosić i eksponować w miastach powiatowych.

Wystawa chińskiej sztuki ludowej prowincji Kueiczu (położonej w pd.-zach. części Chin) odbyła się w sierpniu w Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Pokazano ponad 200 eksponatów z zakresu strojów i hafciarstwa ludowego, batiku, wyrobów z laki, a także figurki i naczynia ceramiczne i rzeźbione w kamieniu, ozdoby ze srebra, plecionki bambusowe, wycinanki, rzeźbę figuralną. Wszystkie te przedmioty, przeznaczone na użytek ludności wiejskiej, wykonane są przez współczesnych twórców ludowych siedmiu narodowości zamieszkujących prowincję Kueiczu.

Wystawę chińskiej wycinanki ludowej zorganizował w Świdniku lubelski Oddział Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Chińskiej.

Wystawa sztuki Kamerunu, przygotowana przez Muzeum Etnogra-

ficzne w Krakowie, wyruszyła we wrześniu na objazd po Ziemiach Zachodnich. Ekspozycja przewidziana jest w Raciborzu, a następnie w Bytomiu, Opolu i Brzegu. Na wystawie zgromadzono około 200 przedmiotów pochodzących z kolekcji Rogozińskiego ofiarowanej Muzeum przed siedemdziesięciu laty.

Różne

We wrześniu zmarł w Krakowie w wieku 61 lat Antoni Wojciechowski, jeden z czołowych twórców szopek krakowskich, z zawodu murarz i elektryk. Wojciechowski od 1937 roku brał udział we wszystkich konkursach szopkarskich urządzanych przez Muzeum Historyczne m. Krakowa, zdobywając często pierwsze nagrody. Wykonał około 2000 szopek. Wiele jego prac znalazło się w zbiorach krajowych i muzeach zagranicznych, m. in. w Niemczech, Szwajcarii, Włoszech i Ameryce. Wyksztalił on również liczny zastęp młodych szopkarzy. Za wieloletnią pracę na polu twórczości ludowej otrzymał Wojciechowski w 1959 roku od Prezydium WRN w Krakowie Złotą Odznakę Zasługi.

P R Z E G L A D W Y D A W N I C T W

Gerard Labuda: *Fragmety dziejów Słowiańszczyzny Zachodniej*. Tom I. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1960, stron 312.

Kultura ludowa Wielkopolski. Redaktor Józef Burszta. Tom. I. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 1960, stron 743, tabl. 8, ilustracje, mapy, bibliografia. Zawiera: L. Gomołec — Wielkopolska. Zarys geograficzno-historyczny; J. Burszta — Osadnictwo i kształty wsi; T. Wróblewski — Dom i zagroda; J. Dydo-wiczowa — Wnętrze chałupy; A. Wojciechowska — Naczynia i narzędzia domowe; J. Topolski — Kultura rolnicza; S. Chmielewski — Rybołówstwo; Cz. Luczak — Młynarstwo; W. Sobisiak — Przemysł włókienniczy; Z. Jasiewicz — Kowalstwo; S. Błaszczyk — Garncarstwo; O. Podlewski — Plecionkarstwo; A. Glapa — Ubiór chłopski; S. Błaszczyk — Plastyka.

Tadeusz Seweryn: *Polskie zabawki ludowe*. Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1960, stron 132, ilustracje. Autor omawia zagadnienia psychologii zabawki, historii polskiej zabawki ludowej, jej roli jako odbicia środowiska społecznego, zwyczajów, obrzędów, magii i legend.

Władysław Łęga: *Okolice Świecia*. Gdańskie Towarzystwo Naukowe,

Gdańsk 1960, stron 238, 115 ilustracji, 4 mapy. Etnograficzna monografia powiatu Świecie. Najobszerniej, jeśli chodzi o własne badania, traktuje autor kulturę materialną, poświęcając szczególnie dużo uwagi budownictwu ludowemu.

Bożena Stelmachowska: *Budownictwo Słowińców*. Polskie Towarzystwo Historyczne, Poznań 1960, stron 78, ilustracje. Oddział w Słupsku — Biblioteka Słupska Tom 5. Artykuł pt. Uwagi nad współczesnym stanem zabytków budownictwa słowińskiego opracował Klemens Krajewski.

Klonowa i okolice pow. Sieradz. Łódź 1960, stron 313, mapa 1, mapy i ilustracje w tekście, tablice, nuty, bibliografia, streszczenie w jęz. francuskim. Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi. Prace i Materiały... Seria Etnograficzna, red. Kazimiera Zawistowicz-Adamska, nr 3.

Atlas Polskich Strojów Ludowych. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze we Wrocławiu. W 1960 r. ukazały się następujące dalsze zeszyty: Część 1: Pomorze i Warmia, zeszyt 3 — Franciszek A. Klonowski. Strój Warmiński. Plansza barwna: Jerzy Karolak, stron 62, tabl. 2, ilustracje, mapy, bibliografia.

Część 5. Małopolska, zeszyt 9 — Tadeusz Seweryn. Strój Krakowiaków wschodnich. Plansze barwne: Jerzy Karolak, Wrocław 1960, s. 100, tabl. 2, ilustracje, mapy, bibliografia.

Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, redaktor naczelny Jerzy Z. Łoziński. Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa. W ciągu roku 1960 ukazały się następujące dalsze zeszyty katalogu:

Tom V. Województwo poznańskie, pod redakcją Teresy Ruszczyńskiej i Anieli Sławskiej: Zeszyt 6, powiat kaliski, stron 69, ilustracji 169; Zeszyt 8, powiat kolski, str. 25, ilustr. 60; Zeszyt 22, powiat słupecki, str. 23, ilustr. 81; Zeszyt 29, powiat wrzesiński, str. 22, ilustr. 73;

Tom VII. Województwo opolskie, pod redakcją Tadeusza Chrzanowskiego i Mariana Korneckiego: Zeszyt 4, powiat kluczborski, stron 54, ilustracji 113; Zeszyt 10, powiat oleśki, str. 36, ilustr. 80; Zeszyt 12, powiat prudnicki, str. 82, ilustr. 176. W tekstach wymienionych zeszytów katalogu wymienione są wiejskie kościoły i kapliczki przydrożne, rzeźby i obrazy ludowe oraz na polu ludowe, znajdujące się w kościołach i kapliczkach, oraz zabytki wiejskiej architektury świeckiej ponad stuletniej. W zeszytach katalogów wydanych w 1960 r. znajdują się szczególnie interesujące ma-

teriały z zakresu architektury kościelnej drewnianej i rzeźby cechowo-ludowej; budownictwo ludowe cytowane jest rzadko.

Teodora Modzelewska: Stroje ludowe Warmii i Mazur. Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Olsztynie. Wydawnictwo Pojezierze, Olsztyn 1958, stron 148, 8 tablic, ilustracje, rysunki wykrojów.

Łódzkie Studia Etnograficzne. Redaktorzy: Kazimiera Zawistowicz-Adamska, Bohdan Baranowski. Tom II. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Oddział w Łodzi, Łódź 1960. Stron 200, tabl. 7, ilustracje w tekście. Zawiera m. in. Prace i materiały: D. Mikołajczykowa — Technika i organizacja tkactwa chałupniczego w Dłutowie (woj. łódzkie); I. Turnau — Znaczenie źródeł etnograficznych dla badań historycznych (Badania nad historią tkanin i odzieży w XVIII w.); B. Baranowski, J. Bartyś — Źródła do historii budownictwa wiejskiego z początków XIX w.; J. P. Dekowski — Rzeźby demonologiczne Ignacego Kamińskiego; W. Nowosz — Stodoły o konstrukcji wewnątrzschodowej we wsi Czarnocin powiatu łódzkiego. Kronika: A. Włodarczyk — Wielki triumf folkloru łowickiego w Anglii; B. Kowalec — Działalność Wydziału Kultury PWRN w Łodzi w zakresie opieki i upowszechnienia twórczości ludowej woj. łódzkiego; B. Kowalec — Instruktaż na wycinanki w szkołach powiatu łowickiego; M. Miśńska — Działalność Zespołu Etnograficznego Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi; J. Kucharska — Etnografia na Uniwersytecie Łódzkim. Korespondencje z terenu.

Lud. W 1960 roku ukazał się 45 tom „Ludu” za lata 1958—1959 (Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wrocław 1960). Tom zawiera m. in. rozprawy: Stefan Łysik — Pigmeje afrykańscy i zagadnienie ich języka, Wacław Korabiewicz — Makonde — wielcy rzeźbiarze. Ponadto obszernie działy sprawozdań i recenzji wydawnictw książkowych i periodycznych, działalności muzeów, kronika i dział „różnych”. Streszczenia w językach angielskim i rosyjskim oraz indeks rzeczowy 42, 43, 44 i 45 tomu „Ludu”. Stron 670, ilustracje w tekście.

Rocznik Olsztyński. Tom II. Muzeum Mazurskie w Olsztynie, Olsztyn 1959, PWN Warszawa 1960. W dziale „Materiały”: Franciszek A. Klonowski — Z historii inwentaryzacji młynów wodnych na Warmii, Mazurach i Powiślu, s. 173—194. W dziale Kronika: Sława Moj-

zych — Konferencja w sprawie ochrony i inwentaryzacji drewnianego budownictwa ludowego na Warmii i Mazurach, s. 321—322; Kazimierz Pietkiewicz — Warmińska rzeźba ludowa na wystawie polskiej sztuki ludowej w Paryżu, s. 323—326.

Wydawnictwa Śląskiego Instytutu Naukowego.

Z serii „Biblioteczka wiedzy o Śląsku”. Rudolf Jamka: Pradzieje i wczesne średniowiecze Górnego Śląska ze szczególnym uwzględnieniem obszaru przemysłowego. Katowice 1960, s. 118, 2 nlb.

Aleksander Gieysztor: Kultura śląska między IX a XIII w. 1960, s. 23, 2 nlb.

Konrad Jażdżewski: Stosunki etniczne na Śląsku w I tysiącleciu przed n.e. i w I tysiącleciu n.e. Katowice 1960, s. 38, 2 nlb.

Biuletyn nr 18. Józef Matuszczak: Stan badań nad sakralnym budownictwem drewnianym na Górnym Śląsku. Katowice 1960, s. 40, ilustracje. Nr 19. Ewa Kozłowska: Przegląd prac dotyczących badań etnograficznych związanych z terenem województwa katowickiego. Katowice 1960, s. 80.

Zaranie Śląskie, kwartalnik. Wśród artykułów publikowanych w 1960 r.: Nr 1 — przygotowany celem uczczenia 15-tej rocznicy wyzwolenia Górnego Śląska spod okupacji hitlerowskiej — gromadzi materiały z zakresu historii Śląska Górnego w latach 1939—1945.

Kwartalnik Historii Kultury Materialnej. Polska Akademia Nauk, Instytut Historii Kultury Materialnej, Warszawa, Rok VIII: 1960. Poszczególne numery zawierają m. in.: Nr 1. Studia i rozprawy: Walerian Solisiak — Z badań nad narzędziami obróbki łąnu i konopi w XVI—XVIII wieku. Kronika: Jerzy Topolski — Dzisiejsza etnografia francuska; Irena Turnau — Muzeum Etnograficzne w Sofii.

Nr 2. Anna Kutrzeba-Pojnarowa — Kazimierz Moszyński jako historyk kultury materialnej Polski i Słowiańszczyzny.

Nr 3. Zofia Libiszowska — Gospodarstwo wiejskie w Polsce w XVII w. w opinii cudzoziemców; Zofia Hilczerówna — Warsztat tokarski dla obróbki rogu.

Kwartalnik Opolski. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Opolu. Rok VI: 1960. Poszczególne numery zawierają m. in.:

Nr 1. Piotr Świerc — Z badań nad opolskim folklorem muzycznym w latach 1945—1959.

Nr 3. Barbara Jankowska — Z badań nad garncarstwem ludowym Opolszczyzny (pracownia garncar-

ska M. Juchturowicza w Kraskowie pow. Kluczbork). Ilustracje i rysunki w tekście.

Komunikaty Warmińsko-Mazurskie, kwartalnik. Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego (Instytut Mazurski) w Olsztynie, Olsztyn 1960.

Nr 2 (68) zawiera: Emilia Sukertowa-Biedrawina — Bibliografia 10-lecia Mazur i Warmii (1945—1955). Nr 3 (69) — A. Franciszek Klonowski (Olsztyn) — Mazurskie chałupy podcieniowe, s. 372—394, 21 ilustracji. Dalszy ciąg bibliografii 10-lecia Mazur i Warmii.

Zygmunt Cieślewski: Na tropach przeszłości. Poradnik amatora-etnografa. Poradnia Amatorskiego Ruchu Artystycznego Wojewódzkiego Domu Kultury w Białymstoku, Białystok 1960, stron 82, rysunki w tekście, bibliografia.

Maria Drabecka: Tańce i zabawy Warmii i Mazur. Centralna Poradnia Amatorskiego Ruchu Artystycznego. Warszawa 1960. (Powielar. Copia), s. 159, ilustracje, nuty, bibliografia.

Gładyszowa Maria: Wiedza ludowa o gwiazdach. Polska Akademia Nauk, Instytut Historii Kultury Materialnej — Biblioteka Etnografii Polskiej, nr 4, Wrocław 1960, stron 235, map 15, bibliografia, streszczenia w językach francuskim i rosyjskim.

Le Musée Ethnographique de Toruń. Red. Maria Znamierowska-Prüfflerowa. Muzeum Etnograficzne, Toruń 1960, stron 6, tabl. 12. Informator o Muzeum w języku francuskim.

Autorzy artykułów zamieszczonych w ostatnim kwartale 1960 r. na łamach prasy regionalnej (codziennej i tygodniowej), a poświęconych problemom ludowej twórczości artystycznej, koncentrowali swą uwagę przede wszystkim na zagadnieniu podtrzymywania i rozwoju sztuki ludowej. W poszczególnych regionach szukano dróg utrzymania istniejącej jeszcze tradycyjnej kultury wiejskiej przez właściwą opiekę nad zespołami amatorskimi, postulowano znalezienie rynków zbytu dla plastyki i rzemiosła ludowego, którego wyroby powinny zastąpić tandetę i szmirę, jakie spotyka się najczęściej w świetlicach, domach kultury itp. Zamieszczono również wiele artykułów i wzmianek ilustrowanych, poświęconych najwybitniejszym spośród działających jeszcze na różnych terenach Polski twórcom ludowym, jak Ignacy Kamiński, Leon Kudła, Stanisław Paśtuszkiewicz i inni.